

ULUSLARARASI POLİTİKA'DA GÜVENLİĞİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: BUSH VE OBAMA ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME*

Burak GÜNEŞ*

Atf/©: Güneş, Burak (2017). Uluslararası Politika' da Güvenliği Yeniden Düşünmek: Bush ve Obama Üzerinden Bir Değerlendirme, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 10, Sayı 2, Aralık 2017, ss.1663-1686

Özet: Bu çalışmada, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde önemli bir yere sahip olan 'güvenlik' olgusu değerlendirmeye tabi kılınmıştır. Bu değerlendirme esas itibariyle tanım, dönüşüm, uluslararası sistemin yapısı ve 11 Eylül sonrası ABD politikasındaki tezahürü şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada güvenliğin değişen gündemi ele alınmış, ayrıca uluslararası politikanın yapısıyla güvenlik olgusu bağlantılanmıştır. Söz konusu bağlantılandırma girişiminde Bush ve Obama yönetimlerinin söylemleri incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak, Bush ve Obama yönetimlerinin, bir açmazın üzerine kurulmuş bulunan Uluslararası Politikanın iki yanında yer aldıkları, en azından söylemsel manada böyle oldukları savunulmaktadır. Buna ilaveten çalışmada hem Bush yönetiminin hem de Obama yönetiminin -Kopenhag Okuluna atıfla- kimi konuları 'güvenlikleştirdikleri' de öne sürülmektedir. Ancak Bush ve Obama yönetimlerinin güvenlikleştirdikleri konular ve kullandıkları yöntemler farklılık göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma değişen gündemi ile güvenliği her noktaya ele almak iddiasında değildir. Ama Bush ve Obama yönetimleri ve güvenliğin bu değişen ve genişleyen gündemi özelinde, hangi konuların nasıl güvenlik sorunsalı haline getirildiğine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Uluslararası Sistem, Kopenhag Okulu, Güvenlikleştirme, ABD Dış Politikası.

Makale Geliş Tarihi: 03.03.2017/ Makale Kabul Tarihi: 07.06.2017

*Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde, çalışmayı okuyup görüşlerini benimle paylaşan değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU'na sonsuz teşekkür ederim.

* Arş. Gör. Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e -posta: burak.gunes@ahievran.edu.tr

Rethinking Security in the International Politics: An Evaluation Over Bush and Obama Administrations

Citation/©: Güneş, Burak (2017). Rethinking Security in the International Politics: and Evaluation Over Bush and Obama's Administrations, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 10, Issue 2, December 2017, pp.1663-1686

Abstract: In this piece security phenomenon, which has an important place in IR discipline, was subjected to evaluation. This evaluation was essentially carried out in terms of definition, transformation, the structure of the international system and reflection in the US policy after 9/11. In this paper, the changing agenda of security was taken into account and also security and the structure of international politics were interlinked. In this effort of interlinking, the discourse of Bush and Obama was investigated. In this piece, it is asserted that Bush and Obama's administrations are both located on the opposite sides of the international political system which was established on a dilemma; at least discursively. In addition, in this paper, it is set forward that both Bush and Obama's administrations have initiated 'securitization' which was labeled by Copenhagen School. However, neither Bush nor Obama's administrations securitized the same subjects or utilized the same method. As a result, this work is not defending that in all aspects of security will be investigated here. Yet, this work has focused on how and which subjects are transformed into security problematic, particularly, in terms of Bush and Obama's administrations and transformative agenda of security.

Keywords: Security, International Politics, Copenhagen School, Securitization, the US Foreign Policy

I. GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın bitişi yeni bir döneminin başlangıcını simgelemiştir. Buna göre, iki kutuplu sistem çözülmüş, 20'inci yüzyılın ikinci yarısı süresince sürmüş olan ideolojik kamplaşma sona ermiş ve kimilerine göre 'Tarihin Sonu' gelmiştir (Fukuyama, 1989: s. 3-18). Liberal demokratik düzen, alternatifsizliğini ilan ediyor ve insana olan inanç her şeyin üzerine çıkıyordu. Ne var ki Soğuk Savaş'ı takip eden yıllarda dünya siyasetinde tahmin edildiği üzere tam anlamıyla refaha erişilmediği ya da çatışmaların azalmadığı ortaya çıktı. Toplumsal olaylar ve silahlı çatışmaların sayıca artışı daha adil ve barışçıl dünya hayallerini yıkıyordu. Ne var ki, güvenlik sorunsalı farklı bir boyut kazanıyor, dünya siyaseti daha önce tecrübe etmediği farklı güvenlik sorunlarıyla tanışıyordu.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, bu çalışma esas itibarıyla, dönüşüme uğrayan 'güvenlik' kavramını ve metodolojisini ele alarak, Bush ve Obama dönemleri ABD güvenlik siyasetini değerlendirme kaygısı taşımaktadır. Bu değerlendirme yapılırken iki esas husus tüm

tahlillerin özünü oluşturmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası politikanın ve daha özeldede liberal siyasal düzenin, bir paradoksun düzeni olduğu varsayımdır. Buna göre, birey ile genel ya da irade ile düzen arasındaki ikili karşıtlık, güvenlik siyasetinde gelgitlere neden olmakta, bu gelgitler de bir çözümsüzlüğü beraberinde getirmektedir. Bunun en tipik örneğini, birey hak ve özgürlükleri ile devletin bekası karşı karşıya geldiğinde, hangisinin öncelikli olacağına dair yapılan tahayyüller oluşturmaktadır. Bush döneminde benimsenen söylemsel tutum, devletin bekasının korunması için insan hak ve özgürlüklerinin belli bir dönem askıya alınmasının hiçbir mahzurunun olmadığını gösteriyordu. Obama ise, bu devlet merkezli söylemin yerine, işbirliğini öne çıkaran, hukukun üstünlüğüne atıf yapan ve insanı merkeze çekmeye çalışan bir söylem tercih ediyordu. İkinci olarak, 'güvenikleştirme' kavramının, her iki yönetimin siyasal söyleminde mevcut olduğu vurgulanmalıdır. Bush yönetimi, terörizm meselesini güvenikleştirmiş, Irak ve Afganistan işgallerini izleyici kitle özelinde meşrulaştırmıştır. Bu, tipik bir 'güvenikleştirme' örneğidir.¹ Ne var ki, Obama yönetimi de, devletin bekasına yönelik yaşamsal bir tehdidi güvenikleştirmiyor, bunun dışında bir alanı güvenikleştiriyordu. Bu çalışmanın bir diğer savını, ABD'nin, hegemonyasının, yumuşak gücünün ya da tarihten gelen liderlik vasfının ciddi bir düşüşte olduğunu gören Obama yönetiminin, söz konusu bu düşüşü 'güvenikleştirmesi' oluşturmaktadır. Böylelikle ABD halkının, müzmin düşman olarak kodlanan kimi ülkelerle diplomatik ilişki kurulmasına ya da Irak'tan askerlerin geri çekilmesine rıza göstermesi sağlanıyordu.

Bu bağlamda, yukarıda anlatılanlar ışığında, mevcut çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, güvenliğin değişen gündemi ele alınmış, uluslararası politikanın açmazına vurgu yapılmış ve Kopenhag Okulunun bir kavramsallaştırması olan 'güvenikleştirme'ye değinilmiştir. İkinci bölümde ise, sırasıyla Bush ve Obama yönetimlerinin, başta anlatılanlar bağlamında, güvenliğe yaklaşımları ele alınmıştır. Bu yapılırken, esas itibariyle, hangi konuyu nasıl 'güvenikleştirdikleri' birincil tahlil konusu olacaktır.

¹ Başkan Bush'un, İran, Irak ve Kuzey Kore'yi 'Şer Ekseni' olarak lanse ettiği 2002 tarihli 'Birliği Durumu' adlı konuşmanın değerlendirilmesi için bkz., SA Açıkmeşe. (2014) Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları Ve Güvenikleştirme. Balta E (ed) Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler. İstanbul: İletişim Yayınevis.252.

II. ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİ VE GÜVENLİK

A. Güvenliğe Dair

Uluslararası İlişkiler disiplini, genel kanı üzere, yirminci yüzyılın başında kurulmuş ve görece genç bir disiplindir. Uluslararası İlişkiler bir disiplindir; çünkü kendisine ait bir çalışma alanı, bu alana dair bir metodolojisi ve bu alana dâhil konular üzerinde sistematik olarak çalışan uzmanlara sahiptir.² Öyleyse sorulması gereken esas soru, Uluslararası İlişkiler disiplinin çalışma alanını belirleyen çizginin nereden itibaren çekileceğidir.

Uluslararası İlişkiler disiplini, devletlerarasındaki münasebetleri konu edinirken, devlet içini uzunca bir süre görmezden gelmiştir. Devletin içi ile devletin dışı arasında kalın bir çizgi çizilmiş ve devletler iç siyasal düzenleri itibarıyla nazar-ı dikkate alınmamışlardır. Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde pozitivistin temelinde olduğu teorik yaklaşımlar için ‘devlet’, tüm zamanları ve tüm mekânları ortak kesen ve aynı olan bir aktördür. Bunun açık anlamı, pozitivist teorilerin devleti ontolojik olarak veri aldığı ve onu tanımlamaktan ziyade varlığını kabul ettiğidir. Böylelikle, devletin ne olduğu sorgulanmamakta ve ‘... belli bir devlet tanımının bütün uluslararası sistemler için geçerli olduğu’ (Yalvaç 2014: s.211) iddia edilmektedir.

Devleti bir kez iç siyasal düzeninden azade, genel geçer ve anarşik uluslararası yapıdan dolayı aynı hareket eden bir aktör olarak tanımlayınca, devletin güvenliği bizatihi onu oluşturan birimlerin de güvenliği anlamına gelmektedir (Tanrısever, 2006 s.109). Anarşik uluslararası ortamda ise güvenliğin tesisi için en rasyonel davranış, askeri kapasitenin artırılması ve devletin güvenliğinin tesisinin sağlanması olarak kodlanmaktadır. Peki, güvenlik kavramsallaştırması bilimsel olarak çalışılabilir mi?

² Eralp'e göre "(H)erhangi bir disiplinin oluşumunda en önemli unsurlar; kendine özgü bir çalışma alanı yaratılması ve bu alanın nasıl çalışılacağı (metodoloji sorununun) belirlenmesidir" (2006: s.57). Uluslararası İlişkiler disiplininin ilk ortaya çıktığı dönemlerde ise, alanın felsefi altyapısını pozitivistin ve doğal olarak pozitivistin esas alan teorilerin belirlediği savlanabilir. Böylelikle Eralp "... Uluslararası İlişkiler disiplininin Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İdealizm ekseninde doğduğunu ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Realizm ekseninde ivme kazandığını..." (2006: s.59) söylerken, disiplinin meta-teorik alt yapısının söz konusu büyük tartışmalar ekseninde şekillendiğini vurgulamaktaydı. Bunun da başlangıcını İdealizm-Realizm tartışmasında buluyordu.

Güvenlik, Wolfers'e göre, objektif ve sübjektif olmak üzere iki temel üzerinde tanımlanabilir. Buna göre, objektif manada güvenlik, '*kazanılan değerlere yönelik bir tehdidin olmaması halidir*' (Wolfers, 1952: 485). Sübjektif manada güvenlik ise Wolfers'e göre, '*söz konusu değerlere saldırı olacağına dair herhangi bir endişenin/korkunun olmaması halidir*' (1952: 485). Güvenliği objektif ve sübjektif olarak iki alana ayırınca Wolfers, güvenliğin bilimsel olarak çalışılabileceğini ileri sürmüş oluyordu. Söz konusu 'sav' siyasal realizm çerçevesinde formüle edildiği için 'devlet' güvenliğinin esas olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenledir ki, '*siyasal realizm güvenlik çalışmalarını askeri gücün uluslararası politikadaki rolüne ilişkin sistematik bilgi ortaya koymaya çalışan bir uzmanlık alanı olarak geliştirmeye çalışmıştır*' (Tanrısever, 2006: 109). Açıkmeşe'nin belirttiği gibi, Güvenlik ile Stratejik Çalışmalarının bir ve aynı şey gibi algılanmasından dolayı, bu uzmanlık alanı uzun bir süre askeri strateji açısından incelenmiştir (Açıkmeşe, 2014: 241-242). Böylelikle iki ana sonuca ulaşan Açıkmeşe'ye göre;

"1.Realizm devleti uluslararası politikanın ana aktörü olarak değerlendirmesinden hareketle, Stratejik Çalışmalar devleti hem güvenlik öznesi hem de güvenliği sağlayan aktör olarak algılamış ve bu çerçevede devlet-merkezli analizler yapmıştır. 2. Realist teorinin, gücün esas olarak askeri güç temelinde ele alınması ile... Stratejik Çalışmalar askeri tehditlere ve bu tehditlerle baş edebilmek için askeri güç kullanımına öncelik vermektedir" (Açıkmeşe, 2014: 246).

Ancak, Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte, ABD ve SSCB merkezli güvenlik kavramsallaştırmaları yerini Avrupa gibi yeni merkezlere bırakıyordu. Ne var ki, akademik üretimin büyük bir bölümünün halen ABD'de olması ABD'yi güvenlik çalışmalarındaki yerinden tam anlamıyla edemiyordu (Brauch, 2008: 32-33). Buna rağmen, klasik anlamda devlet merkezli ve güvenliği askeri güce indirgeyen yaklaşımların yerine, Kopenhag Okulu gibi askeri, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik olmak üzere daha geniş çaplı tanımlamalar yapılmıştır (Kardaş, 2014: 227).

Bu tanımlamaların yapılması, geleneksel olarak kabul edileğelmiş olan, devletin analiz düzeyi olarak ele alınması metodolojik ön

kabulünün aşıldığı; devlet dışında, birey ya da küresel düzeyde bir analiz çerçevesi kullanılmaya başlandığının da tescil edilmesidir. Tek tek bireylerin güvenliğinin bizatihi devletin güvenliği olduğu fikrinden; bireyin de nevi şahsına münhasır güvenlik algılarının olabileceği fikri vuku bulmuştur ve bulmaktadır. Dahası, sadece insan merkezli güvenlik algılamalarının yanı sıra, bizatihi doğanın tahribi sonucu, çevresel güvenlik gibi insan dışı anlamlandırmalar da gündemi işgal eder olmuştur.

Örneğin, biyolojik silahların kullanımı küresel çapta bir güvenlik sorunu yaratabilmektedir. Bu tür silahlar, insan sağlığına olduğu kadar doğal yaşama da ciddi tehdit olmaktadır. Bu silahlar gerek devletler tarafından gerekse devlet dışı örgütler tarafından kullanılabilir.³ Söz konusu devlet dışı aktörlerin başında ise terör örgütleri gelmektedir. Geleneksel anlamda silahlı saldırının nereden ve ne zaman geleceği, ya da ne tür bir saldırı olacağı aşağı yukarı belli iken; terör çağında büyük ölçüde belirsizlik söz konudur.⁴ Saldırının nereden, ne zaman, hangi amaçla, kiminle ve kime karşı gerçekleşeceği ya da ne büyüklükte olacağı belli değildir. Bu bilinmezlik, kimi zaman bir devlete, kimi zaman farklı inanç gruplarına ya da doğrudan yaşamı idame ettirebilmek için gerekli olan doğal kaynaklara yönelik olabilir. Kısacası, terörden kaçmanın kolay bir yolu yoktur (Wilkinson: 2010, s.135). Terör, kimi zaman Afganistan dağlarından doğup İkiz Kulelerde son bulan, kimi zaman bir canlı bomba şeklinde doğrudan bizi hedef alan ya da banka hesabımızın ele geçirilmesi ile ekonomik olarak zarara uğratabildiğimiz siber saldırı şeklinde ortaya çıkabilir.

Güvenliğe yönelik tehdidin şekli, boyutu ya da içeriği ne olursa olsun, söz konusu tehdit ile baş edebilmek için kimi yöntemler geliştirilmelidir. Bu yöntemlerin esas açmazı ise, tehdidin bertaraf

³ Biyolojik silahların kullanım alanları, yasal düzenlemeler ve muhtemel etkileri için bakınız, (Kellman: 2010, s.232).

⁴ Geleneksel olarak savaş ya da silahlı çatışma devletler arasında meydana gelen kriz anlarıdır. Buna göre, iki devletin silahlı güçleri, askeri kapasiteleri, askeri üsleri ve benzeri diğer unsurları kriz durumunda ne ile karşılaşılacağı hususunda bilgi verebilmektedir. Ancak terör örgütlerinin kapasiteleri, eleman kaynakları ya da son zamanlarda literatürde büyük oranda tartışılan 'Yalnız Kurt' gibi yeni eylem tarzlarından dolayı belirsizlik hâkimdir. Yalnız Kurt eylem tarzı için bakınız, Serhat Erkmen (2016) "Merkezi planlama mı? Yalnız Kurtlar Mı?" *Deutsche Welle Türkçe*, <http://p.dw.com/p/1JX56>, erişim tarihi: 12.07.2017, Nihat Ali Özcan (2016), "Örgütsüz Teröristler : Yalnız kurt" *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/nihat-ali-ozcan/orgutsuz-teroristler---yalniz-kurt--2263872>, erişim tarihi: 12.07.2016.

edilmesinde birey ile toplum arasındaki gerilimin nasıl çözüme kavuşturulması gerektiği noktasında belirlemektedir. Bu gerilim yüzyıllardır çözüme kavuşturulamayan ve kavuşturulması da mevcut haliyle mümkün olmayan bir açmazdır. Bir sonraki alt başlıkta, uluslararası politikanın bu açmazına değinilecektir.

B. Liberal Siyasetin/ Uluslararası Politikanın Açmazı

Liberal doktrin/siyaset düzlemi bireyi esas alır. Esas aldığı birey, özgürdür. Özgür birey, aydınlanma felsefesinin ve pozitivizmin de katkısıyla, dünyevi olanı kendisi kurar; başka bir deyişle, kendinden önce var olmuş doğal yasaların içine doğmaz, bizzatı yasaları kendisi yapar. Ancak, bir nevi doğa durumu olan özgür bireylerin birlikteliği, düzeni nasıl sağlayacak, çatışan haklar nasıl uzlaşacak ve bu durumdan nasıl olacak da kimse şikâyet etmeyecektir? Hobbes bu sorunu bir Leviathan ile çözüme kavuşturmayı denedi. Ancak, Leviathan'ın baskıcı bir hal alması ihtimali, bireyin özgür iradesi kavrayışı ile çatışıyordu. Genel ile özel arasında oluşan bu ikilik, çatışmayı mecbur kılıyordu. O zaman, Koskenniemi'nin vurguladığı gibi, birey iradesini önceleyen ve belki de bir doğal hukuk kavramsallaştırması gibi değerlendirilebilecek temel haklar fikri ön plana çıktı (Koskenniemi, 2005: 82-85). Bunun açık anlamı, tek tek iradelerimizi teslim ettiğimiz genel iradeyi de sınırlandıran bir *ahlaki ilke*.

Liberalizmin açmazı iki yönlüdür; ya bireyden önce gelen ahlaki bir ilkenin yokluğunu kabul edecek ve sosyal düzen ile birey iradesi arasındaki çatışma olasılığına deva bulamayacak; ya da, temel haklar gibi kendisini önceleyen ve egemen iradeyi sınırlandıran bir ahlaki ilkenin varlığını kabul ederek liberalizmden uzaklaşacak (Koskenniemi, 2005: 85). Tüm bu anlatılanlar ışığında, liberal siyasal düzen aslında bir ikilemler ve dalgalanmalar düzeni olarak ayakta kalabilmektedir.

Uluslararası sistem de yukarıda anlatılan gelgitlerden münezzeh değildir. Uluslararası ilişkilerde, yukarıda da belirtildiği üzere, devlet ve egemenlik temel öğeler olarak yer bulmaktadır. Egemen devlet düsturunun ise Vestfalya Antlaşması ile ortaya çıktığı, başka bir deyişle kurumsallaştığı genel kabuldür. Buna göre, '... toprak bütünlüğü, sınırların ihlal edilmezliği, egemen eşitlik ve iç işlere

karişmazlık gibi ilkeler...' tarih sahnesindeki yerini almış oluyordu (Kaygusuz, 2014: s.26). Ancak, tarihsel süreç içerisinde, Vestfalya Antlaşması ile kurumsallaştığı iddia edilen kavramlar dönüşüme uğramıştır. Biersteker'in de belirttiği üzere, devlet şekilleri, egemenliğin manası ve ülkesellik gibi kimi kavramlar ne sabittir ne de değişime kapalıdır (2013: s.246). Farklı devlet şekilleri beraberinde farklı egemenlik algısı ve farklı ülkesellik gerçeğini de beraberinde getirmektedir. Teschke'nin de belirttiği üzere, Avrupa'da aynı zamanlarda farklı devlet şekillerinin ve kodlarının aynı anda var olmasının bizatihi kendisi yeknesak Vestfalyan devlet olgusunu yikmaktadır (Teschke, 2004: s.51-52).

Yukarıda anlatılanlar ışığında değerlendirildiğinde, modern devletler sistemi, birçoklarının iddia ettiğinin aksine, ilk ortaya çıktığı dönem nazara alındığında sadece devletlerin egemen eşitliği prensibi üzerine bina edilmemiştir. Başka bir ifade ile uluslararası devletler sistemi yeknesak biçimde egemenlik üzerine kurulmamıştır. Egemenlik kavramsallaştırmasını da önceleyen bir ahlaki ilke bu dönemde egemenlik kavramsallaştırmasına yapılan vurgu kadar vurgulanmıştır.

Polat'ın isabetle ortaya koyduğu üzere, 17. ve 18. yüzyıllarda devletler sisteminin tanımlanması için yapılan çabalarda, devletin egemenliğine dair vurguya, ahlaki bir ilke olan ve devlet egemenliğini de önceleyen bir *adalet* kavramı, aynı derecede değerli olarak, eşlik etmektedir (1999: s.95). O vakit, devletler sisteminin, egemenlik ve adalet, ikili kavram seti üzerine kurulduğu su götürmemektedir. Devamla, 19'uncu yüzyıla gelindiğinde ise, egemenlik ve adalet ikili kavram seti üzerine inşa edilmiş olan uluslararası sistemin bir ayağı olan adalet yeniden tanımlanmış ve diğer birçokları gibi egemenliğin iz düşümü konumuna indirgenmiştir (Polat, 1999: s.95). Egemenlik esas konuma yükselmiş ve diğer bütün kavramlar egemenlik sayesinde varlık sebebi bulmuştur. Bu durumda tek tek devletler ile uluslararası sistem arasında aracılık edecek ahlaki ilke ortadan kalkmış olmaktadır (Polat, 1999: s.95-96).

Genel ile bireysel olan arasındaki çatışmanın çözümünde, tüm bunları önceleyecek ahlaki bir ilkenin yokluğu, en azından egemen iradenin bir iz düşümü olduğu varsayımı, sistemi bir sarkaç gibi

hareket etmeye zorlamaktadır. Dönem dönem egemen iradenin esas çıkış noktası olduğu ön kabulüyle hareket edilirken, bazı zamanlar birey hak ve özgürlükleri öncelik kazanmaktadır. Ancak, her ikisi aynı anda hiçbir zaman olamayacaktır. Bu aynı anda gerçekleşememe durumu, sistemin içsel paradoksu olarak karşımızda durmaktadır.

Hukukun kaynağına/dayanağına yönelik görüşleri tartıştığı makalesinde Denk, doğal hukukun *a priori* -yani evrensel- veriler üzerine bina edildiğini söylemektedir(2011:s.102). Evrensel veriler üzerine bina edilmiş olan doğal hukuk görüşü, yapısı gereği herkesi bağlar. Bu bağlayıcı özelliğin, 'yöneticiler başta olmak üzere herkes tarafından uyulması gerekli ana kodlar olduğu savlanır' (Denk, 2011:s.102). Burada dikkat edilmesi gereken husus ise, doğal hukuk görüşünün yerine iradi hukukun kabul görmesiyle, herkesi bağlayan ve herkesi önceleyen hukuk fikrinin bir nevi rafa kalkmasıdır. Ne var ki, Denk'in özellikle üzerinde durduğu husus ise, bu rafa kalkmışlık durumunun kökten gerçekleşmediği, aksine doğal hukukun zaman zaman gündeme geldiğidir. Peki nasıl?

Denk'e göre 'doğal hukuka' genel itibariyle iktidarı talep etme ya da iktidardan talep etme dönemlerinde başvurulur (2011:s.108-109). Burada vurgulanmak istenen husus, iktidara sahip olanların iradi hukuku yeğledikleri, iradi hukuka karşı ise iktidarı talep edenlerin ya da iktidardan talep edenlerin doğal hukuka başvurdukları fikridir. Doğal Hukuka başvurulur; çünkü doğal hukukun, iradenin de üzerinde olduğu varsayılır. Bu varsayım, hukuku yapanları da kapsadığı için, iktidar taleplerini ya da iktidardan talepleri meşrulaştırır. Her ne olursa olsun, iktidar bir kez ele geçtikten sonra, iktidara sahip olanlar iradi hukuka sarılmaktadırlar. Buradan çıkacak esas sonuç, iradi hukuk ile doğal hukuk görüşlerinin, mevcut düzenin bir gereği olarak, aynı anda ve aynı derecede geçerli olamayacağı, her ikisinin de beraber var olamayacağıdır. Böylelikle, bir yanda doğal hukuk görüşünün olduğu diğer yanda ise iradi hukuk görüşünün olduğu bir düzlemde gelgitlerin yaşanacağıdır.

Yukarıda anlatılan içsel paradoks, devletin güvenliği ile insan hak ve özgürlükleri arasındaki gerilimde kendisini göstermektedir. Devletin bekası ya da güvenliği için insan hak ve özgürlükleri kısıtlanabilir

mi? Yoksa devlet, bizatihi insanların hak ve özgürlüklerinin teminatı için var olmamış mıdır? İşte bu tartışma, irade ile adalet, genel ile bireysel gibi ikili karşıtlıkları mecbur kılmaktadır.

11 Eylül sonrası dönemi nitelediği makalesinde Keyman, 11 Eylül ile birlikte uluslararası sistemde köklü değişiklikler olduğunun altını çizmektedir. Buna göre, 11 Eylül'den sonra devlet merkezci siyasetin yeniden vücut bulduğunu öne sürmektedir (Keyman, 2006:s.224). Bunun açık anlamı, 11 Eylül öncesi dönemde, devlet merkezli söylemden ziyade muhtemelen insan merkezli bir söylemin varlığından bahsetmemiz gerekecektir. Devamla, terörizme karşı savaşta, askeri yöntemlerin hukuksal çabaların önüne geçtiğini iddia etmektedir (2006: s.224). Keyman'ın tahlilinin can alıcı noktası ise, 11 Eylül saldırılarının '... güvenlik adına özgürlüklerimizden ve adalet duygularımızdan vazgeçmemizi isteyen yeni bir *küresel risk toplununun* yaratılma sürecine çok ciddi bir katkıda...' bulunduğu tezidir (2006: s.225). Kısacası, devletin güvenliğinin, bireyin haklarına galebe çaldığı bir tarihsel sekansla karşı karşıyayız.

Çalışmanın bu bölümünde, Kopenhag Okulunun bir kavramsallaştırması olan 'Güvenlikleştirmenin', yukarıda belirtilen sarkacın her iki tarafınca kullanılabilirliği üzerinde durulacaktır. Bunun için Bush ve Obama yönetimlerinin temel politikaları incelenecektir. Ancak bu inceleme yapılmadan evvel, Güvenlikleştirme kavramına kısaca değinmekte fayda vardır.

C. Güvenlikleştirme

Yukarıda açıkça belirtildiği üzere güvenlik uzunca bir süre, devletin varlığının devamı, yani devletin bekası minvalinde formüleleştirilmiştir. Böylelikle askeri güvenlik konuları gündemin en üst başlıklarında kendisine yer bulmuş, analiz düzeyi tek bir düzlem üzerine sıkışmıştır. Ancak Kopenhag Okulu gibi yeni yaklaşımlar, güvenliğin bu geleneksel tanımının ötesinde öneriler ortaya koymuş ve güvenlik tanımının geniş yorumunu gündemlerine almışlardır. Gerçekten de güvenlik ve güvenlik çalışmaları, hem kavramsal olarak hem de yönetsel olarak dönüşüme uğramıştır.

Örneğin, Rothschild'a göre; soyutlama düzeyi 'güvenliğin' uğradığı dönüşümü açıklıkla ortaya koymaktadır. Buna göre, özellikle

1990'dan itibaren 'güvenlik konsepti' aşağı doğru bir seyir izleyerek 'ulusal güvenlik' boyutundan bireyin ya da grupların güvenliği yönünde genişleme sağlamıştır. Bu anlamsal genişlemeyi 'ulusal güvenlik' yerine 'uluslararası sistemin güvenliği' izlemiş ve bu durum yukarı ivmeli bir konsept değişikliğini de sağlamıştır. Söz konusu değişim analiz düzeyini belirlemektedir. Devamla, 'güvenlik kavramsallaştırması' yatay bir genişlemeye uğramış ve 'devletlerin' yanında farklı bireylerin güvenlik algılamalarının devlet güvenliği ile aynı doğrultuda olamayacağı gerçeğini ortaya koymuştur. Bu yatay genişleme askeri, politik, sosyal, çevresel ve insani güvenlik gibi eskisiyle aynı olmayan güvenlik sorunsallarının incelenmesini gerekli kılmıştır. Son olarak ise, güvenliğin sağlanması hususunda sorumluluğun yönü de girift bir hal almıştır (Rothschild, 2007: 2).

Waever ise yukarıda bahsedilen değişimi temellendirirken geleneksel tanımlamaları tekrar hatırlatarak işe koyulur. Buna göre, 'güvenlik' bir 'dil'den evvel gerçekliktir ve orada durmaktadır. Devamla, ne kadar çok 'güvenlik' olursa o kadar iyi olacaktır (Waever, 2007: s.66). Bu ikilemin eleştirisi, 'güvenlik' kavramının '*söz eylem*' (*speech act*) olduğunun belirtilmesidir (Waever, 2007: 73). Burada esas itibariyle iki ana aktörün varlığından söz edilmektedir. Bir şeyin mevcudiyetine yönelik tehdidin varlığını ortaya koyan '*Güvenlikleştirici Aktör*' ile mevcudiyetine yönelik tehdit edildiği varsayılan '*şey*' (Buzan and Hansen, 2009: 214), '*güvenlikleştirme sürecinin*' parçalarını oluşturur. Bu sürecin üç temel sacayağı bulunmaktadır. Bunlar, '*mevcudiyete dair tehditler, acil önlemler ve dinleyici kitlenin mevcudiyetine dair tehdit iddiasının kabul edip, acil önlemleri onaylaması*' (Açıkmeşe, 2014: s.252). Tanrısever'in de belirttiği gibi, Kopenhag Okulunun 'güvenlik anlayışını' benimseyenlerin söylemsel boyuta çok önem verdiklerini göstermektedir. Böylelikle, '*herhangi bir problemin güvenlik kapsamına alınması bu probleme özel bir önem verirken, devlet yetkililerinin de bu kapsamda olağan dışı tedbirler almalarına*'(Tanrısever, 2006: 120) ve '*kuralları çiğnemelerine*' meşruluk kazandırmaktadır (Buzan and Wæver, 2003: s.74).

Kopenhag Okulunun 'güvenlikleştirme' kavramı ile doğru orantılı şekilde ortaya koyduğu bir diğer yeni bakış açısı ise, 'Güvenlik Sektörleri' düşüncesidir. Bu sektörleri Askeri, Politik, Ekonomik,

Toplumsal ve Çevresel olmak üzere beş farklı düzeyde açıklayabiliriz (Buzan, et.al., 1998: s.22-23). Bu beş farklı sektör aynı zamanda farklı güvenlik sorunsallarını da bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin, her bir sektörde güvenlikleştirici aktör ile varlığı tehdit altında olan şey farklılaşmaktadır. Askeri sektör baz alındığında örneğin, varlığı tehdit altında olan ‘şey’ bizatihi devlet olabiliyorken; politik sektörde bizatihi bir devletin kurucu ilkeleri ya da egemenlik hakları tehdit altında olabiliyor (Buzan, et.al., 1998: s.22).

Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus ise, eğer bir konu güvenlikleştiriliyorsa, o konu hakkında dinleyici kitlenin rızasının olduğu kesinleşmiş demektir. Başka bir deyişle, dinleyici kitle güvenlik sorunu olarak kodlanan olay ya da olgunun varlığa yaşamsal bir tehdit oluşturduğunu kabul etmiş ve bu soruna yönelik alınacak olağanüstü tedbirleri onaylamışsa, söz konusu sorun güvenlikleştirilmiş demektir. Son söylediğimiz olmadığı durumlarda sadece güvenlikleştirme sürecinden bahsetmiş oluruz (Buzan, et.al., 1998: s.22-25).

Yukarıda genel hatları ile açıklanan ‘güvenlikleştirme’ yaklaşımı, küresel siyasetin üst-yapısal kurumlarının inşa süreçlerine de işaret etmektedir. Böylelikle neyin güvenlik sorunu teşkil ettiği ve bu sorunun ne kadar sorun olarak kabul edildiği, söz konusu sorunun bertaraf edilmesi için kullanılacak araçların da meşruluk derecesini belirlemektedir. Güvenlikleştirme sürecinin başarısı, yaratılan tehdidin bertaraf edilmesinde kullanılan yöntemlerin de başarısını beraberinde getirdiğinden, tehdit algılamasındaki herhangi bir tereddüt söz konusu araçların varlığının sorgulanmasına neden olacaktır. Yeni binyılın ABD Başkanlarının kucaklarında buldukları ya da bizatihi yarattıkları sorunsallara yönelik politik duruşları, tehdit algısının yeterince meşrulaştırılıp meşrulaştırılmadığıyla doğru orantılı olarak kabul görecektir. Bu maksatla, Bush ve Obama’ın temel düsturlarının ele alınması gerekmektedir.

II. ABD SİYASETİ VE GÜVENLİK TARTIŞMALARI

A. Bush Dönemi ve Güvenliğin İnşası

11 Eylül 2001 tarihinde İkiz Kulelere yapılan saldırının insanların zihninde oluşturduğu imgelem, tarihsel olarak sürekli bir devinim

hâlinde olan ve birbiri yerine geçen iki temel düsturu - insana karşı devlet ya da düzene karşı irade- tekrar tartışma konusu haline soktu. Ülke güvenliği için alınacak tedbirlerin boyutu ne olursa olsun, evveleminde insan için alınacak olduğundan, insan ile çatışsa bile meşru mudur? Başka bir deyişle, insanın bütünlüğü ve egemenliği/özgürlüğü üzerine kurulmuş ve bu temel düsturu kurucu ilke edinmiş olan ABD, söz konusu temel düsturu korumak için onu çığneyebilecek midir?

Zira 2002 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, insanın insan olmaktan kaynaklanan üstün konumunun gereklerini sayarak, yapılacakların ya da yapılması gerekenlerin söz konusu üstün konumdan meşruluğunu aldığını belirterek söze başlıyordu. Buna göre, hukukun üstünlüğü, mutlak devlet iktidarı üzerindeki sınırlamalar, ifade özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, adalet, kadınlara saygı, dini ve etnik tolerans ve tabi ki mülkiyet hakkına saygı insan onuru ve haysiyeti için gerekli olan ve tartışılmaz ilkeler olagelmektedir (Bush, 2002: 3). Dahası, Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucu belgeleri de bahsi geçen ilkeleri koruyan ve yücelten bir temelde inşa edilmiştir(Bush, 2002: 3).

Yukarıda sayılan temel ilkeler, bireyi devletin önüne koymakta ve devleti bireyin bir uzantısı olarak kodlamaktadır. Devlet, birey var olduğu için meşrudur. Ne var ki, yukarıda sayılan tüm aşkın ilkeler manzumesi; risk dönemlerinde ancak ve ancak yine kendileri yok sayılarak korunabilir.⁵ Bunun açık anlamı, insanı korumanın biricik yolu onu yok saymaktan geçmektedir, insana rağmen insan için. ABD dış politikasının açmazı, ama bir o kadar da varlık nedeni bu dalgalanmadır.

11 Eylül saldırıları, terörizm sorunsalı açısından, Özdemir'e göre, Sputnik'in uzaya fırlatılması ve Küba Bunalımından daha gerçekçi bir tehdit yaratmıştı; çünkü anayurda yönelik bir tehdit vardı ve gerçekleşmişti (Özdemir, 2011: 154). Hâlbuki söz konusu tehdit Drehle'nin isabetle tespit ettiği üzere, yüzü olmayan ve devletsiz bir

⁵ Devlet, doğal hukuktan kaynaklanan temel hakların korunması için var ise, güvenliğin sağlanması da bizatihi bu hakların korunmasıdır. Ancak, bir yerden sonra bu haklar sadece devlet sayesinde korunabiliyorsa, devletin güvenliği söz konusu hakların önüne geçmektedir. Bu durum kısır döngü yaratmaktadır. Bu söyleme paralel bir değerlendirme için bknz., Birdişli F. (2016) *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*, Ankara: Seçkin Yayıncılık., s.21.

düşmandan gelmekteydi (Drehle, 12 Eylül 2001). Daha önceleri de terörist saldırılar gerçekleşmişti; ancak bu seferki hem boyut olarak hem de kurgulanış olarak diğerlerinden farklıydı. Dahası, geleneksel tehdit algılamalarına da ters düşüyordu.

Telatar'ın isabetle vurguladığı üzere, İkiz Kulelere yapılan saldırının Amerikan halkı nezdinde yarattığı psikolojik sarsıntı, terörizme karşı alınacak tüm önlemlerin meşru kılınmasını sağlıyordu (TELATAR, 2012b: 174). Birbiriyle bağlantılı iki hareket alanı, ABD'ye yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması için öne sürüldü; terörizm ile savaş ve anti-demokratik ülkelerin demokratikleştirilmesi. Bush'un Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde belirttiği üzere, terörist örgütlere sığınacak liman görevi gören ülkelere yönelik tek taraflı kuvvete başvurmak, meşru ve bir o kadar da gerekli oluyordu (Bush, 2002: 5).

ABD siyasetini şekillendirdiğini gördüğümüz 'terörizm' olgusu, gerek iç siyasette gerekse dış siyasette aynı paranın iki yüzü gibi işlev görmektedir. Buna göre, Bush yönetimi iç siyasette güç elde etmek ya da gücü pekiştirilebilmek için, dış siyasi argümanları ziyadesiyle kullanmıştır. Pevehouse ve Goldstein'in isabetle vurguladığı üzere, George W. Bush, Irak işgalini ya da Afganistan müdahalesini iç siyasette gücünü korumak ve pekiştirilebilmek için kullanması buna örnek verilebilir. Ne var ki, savaşların uzaması ve beklenen sonucun bir türlü tam anlamıyla alınamaması, Bush yönetimine olan güveni gün be gün ortadan kaldıracak, dahası Bush yönetimini (Neo-conlar) ABD idaresinden uzaklaştıracaktı (Goldstein and Pevehouse, 2013: 144-145).

Uluslararası politika 11 Eylül sonrası köklü dönüşümlere uğramış, dünya sathında kutuplaşma Soğuk Savaş dönemine nazire edercesine keskinleşmiştir. Bush'un 'Bundan böyle ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle'⁶ söylemi, kutuplaşmanın en belirgin ifadesini oluşturuyordu. Buna göre, iki politik hamle gerçekleşti; ilki, Afganistan'ın işgali ve akabinde ikinci olarak Irak'ın işgali. Pratiğin

⁶ "Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists. From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime." Bknz., Bush GW. (21 Eylül 2001) State of the Union Address. <https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>.

ardında teorik bir oluşum da söz konusuydu. Taner Timur'un, Robert A. Kagan'dan aktarımına göre, ABD dış politikası artık Hobbes diyordu ve Kant'ın ütopyik 'evrensel barış' tezine karşı, güç politikalarını temel alan Hobbescu bir gerçekçilik yeğleniyordu (Timur, 2004: s.128; Kagan, 2004, passim). Hobbes'un referans alınması, uluslararası hukukun yeniden yorumlanmasına neden oldu.⁷

Bush Doktrini olarak da bilinen Amerikan Güvenlik Strateji Belgesi'ne göre, tek taraflı kuvvet kullanımı meşru bir araç olarak dünya kamuoyuna sunuluyordu. Geleneksel uygulama/algi devletlere ancak iki koşul gerçekleşirse tek taraflı kuvvet kullanma hakkı tanınıyordu; meşru müdafaa ya da BM Güvenlik Konseyi Yetkilendirmesi (Denk, 2015). 11 Eylül saldırıları sonucunda ABD, terörizmin saldırılarının geleneksel uluslararası hukukta kuvvet kullanma düzenlemeleri altında değerlendirilmesinin imkânsız olduğunu; ön-alıcı (pre-emptive) meşru müdafaa'nın sadece gereklilik değil aynı zamanda zorunluluk olduğunu ortaya attı (Denk, 2006: 457). Böylelikle, mekânsal olarak tüm dünya terörizmle mücadele alanı halini aldı.⁸

Afganistan yönetimi, El-Kaide'yi desteklediği ve bu örgüte sığınacak bir liman olduğu için ABD işgaline maruz kalıyordu. Irak'a yönelik belirlenecek politikaya gelince, Chernoff'un belirttiği üzere, birden çok fikir ortaya atılmıştı. Söz konusu politika önerilerinden öne çıkan Irak'a yönelik ABD öncülüğünde tek taraflı kuvvet kullanımı ve Saddam yönetiminin ortadan kaldırılıp demokratik bir yönetim biçiminin kurulmasıydı. Chernoff'a göre bu politikanın ardında en az beş gerekçe yatmaktaydı.

⁷ Bu bölümde, ABD'nin Kantçı fikirlerden ziyade Hobbescu fikirleri yeğlemesi bir metafor olarak kullanılmıştır. Reel politikada ABD siyasetinde çıkar eksensiz ya da güç merkezli anlayışın daima var olduğu söylenebilir. Ne var ki burada bahsedilen bunun ötesinde bir durumdur. *Söylemsel* olarak iki farklı dönemseliği vurgulamak için kullanılmıştır. Örneğin, Bozkurt'un da belirttiği üzere, Wilson İlkeleri uluslararası politikada, hukukun üstünlüğü gibi devleti aşan ilkelerin savunusu olarak kodlanmıştır (2007: s.517-520). Bu yanı sıra Kantçı bir anlayışa sahiptir. Ancak, 11 Eylül gibi kriz durumlarında, hukukun üstünlüğü söylemleri yerini devletin bekası anlayışına bıraktığı için, metaforik olarak Hobbescu bir yaklaşım benimsediği savunulabilir.

⁸ Aslında ABD'nin ileri sürdüğü, 'önleyici meşru müdafaa- preventive strike' söyleminin 'ön alıcı meşru müdafaa-pre-emptive self-defence' yerine kullanılması çabasıydı. Ön alıcı meşru müdafaa söylemi, literatürde yeri olan, uygulamada kısıtlı alanlarda kullanılmış bir düsturu nitelemektedir. Bknz., Denk E. (2006) *Önalıcı Savaş (Pre-emptive War)-Önleyici Savaş (Preventive War)*. Başkaya F (ed) Kavram Sözlüğü II. Ankara: Özgür Üniversite, passim.

İlk olarak, Saddam Hüseyin'in terör örgütlerini hem maddi hem de silah açısından desteklemekte olduğu öne sürülüyordu. İkinci gerekçe ise, Saddam'ın elinde ciddi miktarda kimyasal silah bulunmaktaydı ve nükleer silah yapımında büyük yol kat etmişti. Üçüncü olarak, Saddam Hüseyin ülkesi Irak'ta tek söz sahibi olan ve bu cihetle ülkesini diktatörlükle yöneten bir kimseydi. Demokrasinin Irak'ta vuku bulması, Batı ve Irak ilişkilerini rayına sokabilirdi. Dördüncü olarak, diktatör olan Saddam Hüseyin, rasyonel karar alma mekanizmalarından yoksun varsayıyordu. Bir diktatörün ne zaman nasıl hareket edeceğini kestirmek imkânsızdı. İktidardan indirilmeliydi; böylelikle risk ortadan kalkacaktı. Son olarak, eğer bir işgal olacaksa ABD bunu kendi komuta etmeli ve uygulamalıydı. BM şemsiyesi altında yapılacak herhangi bir harekât beklenen etkinlikte olamayabilir; hatta birliklerin hayatlarını tehlikeye atabilirdi (Chernoff, 2007: 10).

Tüm gerekçeler, ABD dış politikasında varılmak istenen noktaya kadarki politik hamleleri meşrulaştırma çabalarından başka bir şey değildi. Irak, İran ve Kuzey Kore 'Şer Ekseni' olarak nitelenmiş ve uluslararası terörizme verdikleri destek babında tehdit olarak kodlanmışlardır. Artık sıra söz konusu tehditlere karşı atılacak adımlara gelmişti. Yukarıda sayılan her bir gerekçe, güvenikleştirilen alanlar olarak meşru zemine oturuyordu. Hâlbuki Irak'ta kitle imha silahlarının olmadığı ve dahası işgalden bu yana milyonlarca insanın hayatını kaybettiği gün yüzüne çıkınca, güvenikleştirilen alanların meşruluk zemini de kaymaya başlamıştı. Barack Obama bu ortamda görevi devralıyordu.

B. Obama Dönemi ve Güvenliğin Değişen/Değiştirilen Gündemi

Joseph S. Nye'in literatüre kazandırdığı bir kavram olan yumuşak güç⁹, ABD siyasetinde Bush sonrası dönemde ciddi şekilde ele alınmaya başlandı. Bunun açık anlamı dış politikada gerek politikanın kendisinin gerekse politikaların uygulanmış biçimlerinin meşruluk zeminin kaydığından ABD politika yapıcıları tarafından anlaşılması olmuştur. Bush döneminden kalma tek taraflılık

⁹ Joseph Nye yumuşak güç kavramına ilk olarak 1990ların başında yayımlanan 'Bound to Lead: The Changing Nature of American Power' isimli eserinde değinmiştir. Aktaran Akıllı E. (2016) *Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika*, Ankara: Nobel , s.130.

politikası iflas etmiştir. Aslında ABD Sert Gücünü kullanarak, Yumuşak Gücünü bertaraf etmiş olmaktadır. Nye'a göre Yumuşak Güç 'cazibe' merkezli yorumlanmalıdır (Nye, 2004: x). ABD, kendisinin rol model, cazibe ve çekim merkezi olması ve istediği politik çıktılarını sert güce başvurmadan gerçekleşmesini sağlayabilmek için *yumuşak güce* ihtiyaç duymaktadır. Ancak, 11 Eylül sonrası terörizm ile savaşta sert güce başvurulması, uluslararası hukukun dış politik tercihlere göre bükülmesi, insan haklarının büyük ölçüde savaş coğrafyalarında yok sayılması ve Beyaz Adamın Yükünün bir yanılısamadan ibaret olması, ABD Yumuşak Gücünü zayıflatmıştır (Nye, 2004: x1). Obama'nın önünde duran en önemli tehdit, küresel çapta kaybolmaya başlayan ABD Yumuşak Gücünün yeniden tesisi olmuştur.

2007 yılında Başkanlık seçimleri kampanyası uyarınca Obama, gerek ABD halkına gerekse dünyaya yenilenmiş bir liderlik vaat ediyordu. Bush, ABD hegemonyasını askeri güç ile sağlamaya çalışmıştı; Obama ise ABD hegemonyasını tekrar diriltmek için rızanın tesis edilmesi gerektiği gerçeğini göz ardı etmiyordu. Foreign Affairs'e yazmış olduğu makalede Obama, vaat ettiği yeni liderliğin nasıl olması gerektiğine değinirken, ABD'nin bu dünya üzerinde tarihsel bir amacının (başka bir deyişle misyonunun) olduğunu vurguluyordu (Obama, 2007: s.4). Bush döneminde yapılan hatalı politik tercihler ABD'nin dünya üzerindeki liderlik misyonunu ve cazibe merkezi olmak durumunu sarsmıştı. Obama'ya göre, Bush döneminde yapılan politik tercihler, ABD halkının dünya liderliği fikrinden vazgeçmesine ve kabuğuna kapanmasına sebebiyet veriyordu (Obama, 2007: s.4). Bu kabul edilemezdi, ABD'nin tekrardan, kuruluş misyonuna uygun şekilde yeni bir liderlik modeli ortaya koyması gerekmektedir.

Obama'nın öne sürdüğu yeni tarz liderlik planının birden çok ayağı vardı. Buna göre, sonu belirsiz olan ve ABD'ye ciddi zararlar vermiş olan Irak işgalinden biran önce vazgeçilmesi, dikkatlerin tüm Orta Doğu'ya çevrilmesi, ayrıca diplomasi kurumunun gereği olarak sorunların barışçıl yollarla çözülmesi, yenilenmiş bir ABD liderliği için ilk önemli adım olarak kodlanmaktaydı (2007: s.4-6). 2008 yılında ABD halkının üçte birinden fazlası için Irak hususu, ülkenin karşı karşıya olduğu en önemli sorun alanı olarak ortadaydı

(Lindsay, 2011: 771). ABD'nin tek başına giriştiği savaş, Obama'ya göre terörizmi defetmemiş, aksine onun içinden çıkılmaz bir hale evrilmesine vesile olmuştur; zira Irak'ta durulması teröristlerin istediği şeylerin başında gelmekteydi; 'sonuçları, uzunluğu ve maliyeti belli olmayan işgal' (Lindsay, 2011: 771).

Obama esas itibariyle, uluslararası politikada aktörlerin, tehditlerin ve yöntemlerin çoğaldığının altını çizmekteydi. Bush yönetimini bu gerçeği göz ardı etmekle ve küreselleşmenin geldiği boyutu algılayamamakla itham ediyordu. Buna göre, terörizm ile savaşta tek başına sert güce başvurmak çözüm getirmeyecek, aksine müttefikleri artırarak mücadele etmek daha yararlı olacaktır (Telatar, 2012a: 58). Dikkat edilirse Obama yönetimi, terörizm tehdidini yok saymamakta; aksine yeni mücadele yolları önererek söz konusu tehdidi yeniden üretmektedir.

İkinci husus ise, ordunun yeniden yapılandırılması gereği idi. Buna göre, kalıcı barışın sağlanabilmesi için ABD ordusunun güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması elzemdir. Çünkü Obama'ya göre, ABD ordusu, müttefikleri desteklemek, düzen sağlayıcı ya da yeniden yapılandırıcı operasyonlara katılmak ya da geniş çaplı mezalimlere karşı koyabilmek için, meşru müdafaa dışında da kuvvet kullanmalıdır (2007: s.7).

Yenilenmiş Amerikan liderliği için, nükleer silahların –ki ABD bunu en önemli tehditlerden birisi olarak görmektedir- yayılmasının önlenmesi gerekmektedir. Bu silahların yıkıcı etkilerinden arınabilmek için, diğer uluslar ile işbirliği yapmak Obama'nın politikaları arasındadır. Bunun başarılabilmesi için Rusya ile aktif işbirliğinin şart olduğu da Obama tarafından vurgulanan bir diğer konudur (2007: s.7-8). Bunlara ek olarak Obama terörizm ile mücadelede de çok taraflı bir politika önermektedir. Bütün kesimlerin bu mücadelenin içerisinde olması gerekliliği vurgulanmakta ve ABD'nin tüm gövdesiyle liderliği ele alması tasarlanmaktadır. Örneğin Obama'ya göre, ABD bölgedeki zayıf ya da başarısız devletlerin güçlendirilmesini sağlayarak, terörizmin kökenlerine darbe vurulabileceğini ileri sürmektedir (2007: s.9-11). Açıkçası bu görüş, modernizasyon projesinin ABD eli ile yeniden tesis edilmesi çabalarından başka bir şey değildir.

Obama'ya göre ABD'nin bozulan imajını tesis etmek ve yenilenmiş liderlik planlarını hayata geçirebilmek için yapılması gereken yegâne şeyin, hiç şüphesiz ki, müttefiklerle ilişkileri yeniden olumlu doğrultuda tesis etmek olduğu ortadadır. Yapılan yanlışların farkına varmak ve bozulan ilişkilerin tamir edilmesi, ABD'nin yeniden dünya siyasetinde merkezi rol almasının önemli yapı taşlarındandır. Son olarak ise, daha güvenli, adil ve demokratik bir toplum inşasının gerekliliği ve bu gerekliliğin ABD liderliğinde gerçekleştirilebileceği fikri, Obama'da esaslı bir yer edinmiştir (2007: s.14-15).

Amerika'nın liderliğinin yeniden tesisi için yapılması gerekenler sıralandıktan sonra Obama can alıcı noktaya geliyor, bizatihi Amerikan halkının bu politikalara rıza göstermesi gerektiği. Bu yüzden Obama, Amerikan halkına yeniden imrenilerek bakılan, serbestliği ve adaletin olduğu eski Amerika'nın yeniden tesisinin mümkün olduğunu; ancak, bu mümkünlüğün Amerikan halkının gönülden desteği ile olacağını vurguluyor. Obama, aslında, ABD'nin politik kurucu ilkelerinin yeniden tesis edilmesini istiyordu. Başka bir deyişle, Amerikan kurucu ilkelerinin yok olma tehlikesi altında olduğunu dinleyici kitleye yansıtıyordu ve dinleyici kitleden ABD'nin yeniden lider olabilmesi için yapılması gereken politik hamleleri olumlama bekleniyordu. Obama'nın göreve gelmesiyle yaşanan dış politik dönüşüm yukarıda yazılanlara zemin hazırlıyordu.

Özetle söylenecek olursa, ABD hegemonyasının zayıflaması ve yumuşak gücünün zedelenmesi olguları bir nevi güvenlikleştiriliyordu; buna göre, diplomasinin tekrar gündeme alınması ve barışçıl yolların yegâne çıkış yolu olarak sunulması meşru bir zeminde gerçekleşiyordu. Uzun yıllardır en büyük düşman olarak kodlanan İran ve Küba ile diplomatik ilişkilerin başlaması, Mısır'da Müslüman dünyanın selamlanması ve Irak'tan askeri birliklerin çekilmesi emrinin verilmesi, Yumuşak Gücü yeniden tesis etmek için uygulanan politikalar ve dünya kamuoyu nezdinde meşru bir zeminde filizlenmekteydi.

Diplomasiye verilen önem, uluslararası kurumların varlığına yapılan vurgu, hukuka duyulduğu iddia edilen saygı ve dış politikada çok taraflı hareket edilmesi gerektiğine yönelik varsayımlar Obama'yı su katılmamış bir idealist yapmamakta; aksine Obama'nın pragmatist

yanının tezahürleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nobel Ödüllerini organize eden Norveç Nobel Komitesi'nin, Başkan Obama'ya Nobel ödülünü vermekteki gerekçeleri olan, Obama'nın diplomasiye olan vurgusu, uluslararası kuruluşların tekrar gündeme alınmasındaki katkısı (Birleşmiş Milletler gibi), halklar arasındaki işbirliğinin artırılmasındaki çabaları, nükleer silahların ortadan kaldırılması vizyonu gibi gerekçeler de Obama'yı idealist yapmamaktadır (Committee, 2009).

Obama, Bush'un aksine ABD çıkarlarının korunması için ABD'nin doğrudan müdahalesinin aksine farklı aktörlerin sürecin içine dâhil edilmesini daha doğru buluyordu. Bu yaklaşım, dış politikada çok taraflılık olarak lanse edilmekteydi; ancak devlet-dışı aktörlerle kurulan ilişkiler dış politikadaki pragmatizmin bir örneğini oluşturuyordu. Geleneksel uluslararası ilişkiler çalışmaları devleti temel aktör olarak kodlamaktadır; buna göre devletlerin egemen ve eşit olduğu varsayılır. Devlet dışı aktörlerin oyuna dâhil edilmesi, devletin egemenliğine vurulan bir darbe olarak görülebilir. Bir ülkedeki devlet dışı örgütlenmeyi desteklemek (kimi zaman terör örgütleri) gayri ahlaki olabilir. Ne var ki, yukarıda da belirtildiği üzere, ABD imajının yeniden hak ettiği noktaya taşınması için girişilen her çaba meşrulaştırılabilmektedir. Hillary Clinton'ın ABD'nin sorunların çözümünde devlet-dışı aktörlerin ve bireylerin katılımı için fırsatlar yaratılmasına çabalayacağını söylemesi (Skidmore, 2012: 46), uluslararası sorunlara çözüm üretmeye çabalayan İdealist bir yapıyı değil; aksine yeni dönemde ABD çıkarları için kullanılacak yöntemlerin ipucunu veren pragmatist bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

III. SONUÇ

Bu çalışmada Uluslararası İlişkiler disiplinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan 'Güvenlik Çalışmalarına' değinilmiştir. Bunun için, güvenliğin tarihsel süreç içerisindeki evrimi ele alınmıştır. Buna göre, siyasal realizm çerçevesinde şekillenen güvenlik kavramsallaştırmaları esas itibarıyla 'devlet' güvenliğini gündeminde tutmuştur. Devleti oluşturan bireylerin tek tek güvenliklerinin sağlanmasının bizatihi devletin güvenliğinin sağlanması ile olacağı

iddiası beraberinde güvenliği sağlamanın en rasyonel yolunun askeri kapasiteyi artırmak olduğu fikrini getirmektedir.

Soğuk Savaş'ın son bulmaya yüz tuttuğu tarihsel sekansta ise, askeri güvenlik kavramsallaştırmalarının aşılmaya başlandığını, güvenlik çalışmalarının gerek teorik gerekse metodolojik olarak dönüşüme uğradığını görmekteyiz. Böylelikle güvenliğin de bir nevi yeniden tanımlanması ihtiyacı hâsıl olmuştur. Kopenhag Okulu gibi yeni güvenlik kavramsallaştırmaları disiplinde önemli yerler edinmiştir. Örneğin, 'güvenikleştirme' kavramı geleneksel güvenlik algısının, özneler arası bir inşanın eseri olduğunu ortaya koymak suretiyle, dönüşüme uğramasına vesile olmuştur.

Bu çalışmada ayrıca güvenlik sorunsalına bir paradoks şeklinde yaklaşılmıştır. Buna göre, uluslararası politikanın dönemsel olarak, ya bir ucunda devlet güvenliğinin olduğu ya da diğer ucunda insan güvenliğinin olduğu bir sarkaç üzerinde gelgitlerden müteşekkil bir yapı arz ettiği öne sürülmüştür. Bu paradoksun mevcut yapı içerisinde bir çözümünün olamayacağı mevcut çalışmanın bir başka savıdır. Zira bu savın gerçekliğini, devletin bekası ile birey hak ve özgürlükleri arasındaki gerilimin hep bir çözümsüzlüğün siyasetine mahkûm etmesinde görmekteyiz.

İkinci bölümde, Bush ve Obama yönetimleri yukarıda anlatılanlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. İlk olarak, Bush ve Obama yukarıda bahsedilen sarkaç metaforunun iki farklı yanında durmaları açısından değerlendirilmiştir. Bush yönetimi altında sert güç ön plana çıkmış, uluslararası hegemonya aranırken rıza unsuru dışarıda tutulmuştur. Ayrıca devlet güvenliği fikri, birey hak ve özgürlüklerine galabe çalmıştır. Ne var ki Obama döneminde, söylemsel bir farklılaşmaya gidildiği görülmektedir. Buna göre Obama daha çok ortaklık vurgusu yapmakta, işbirliği ve insani konulara söylemsel öncelik vermektedir. İkinci husus ise, Kopenhag okulunun bir kavramsallaştırması olan 'güvenikleştirme' düsturunun her iki yönetim tarafından ama farklı şekillerde kullanımına değinilmiştir.

Bush yönetiminin terör saldırıları sonrası ABD devletinin bekasının tehdit altında olduğunu vurgulaması ve bunu dinleyici kitleye kabul ettirmesi, beraberinde girişilen Irak ve Afganistan işgallerine meşru

zemin sağlamış ve ABD halkı başta olmak üzere dünya sathında –en azından ilk başlarda- belli bir destek elde etmiştir. Kamuoyu söz konusu karşı tedbirleri olumluşturmuştur. Obama ise, Bush yönetiminin zamanla kayba uğrattığı ABD hegemonyasının yeniden tesisi için, kurucu misyonları gündeme taşımıştır. Bunu yapmasındaki neden, uzun yıllardır düşman olarak kodlanan kimi devletlerle girişilecek diplomatik ilişkilerin –ki bu da kaybolan hegemonyanın yeniden tesisi için girişilen karşı önlemdir- ya da ordunun Irak’tan çekilmesinin, halkın gözünde kabul görmesini sağlamaktır. Her iki dönemde de, farklı amaçlar için farklı konular güvenlikleştirilmiş ve farklı yöntemler meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Buna göre, Bush yönetimi terör saldırılarının ya da serseri devletler olarak lanse ettiği devletlerden kaynaklanan sorunları devletin bekası babında güvenlikleştirdiği, Obama’nın ise, bizatihi Amerika Devletinin kimliğinin tehdit altında olduğunu ileri sürerek, kaybolan hegemonyayı güvenlikleştirdiği varılan sonuçlardandır.

KAYNAKÇA

- AÇIKMEŞE SA. (2014) Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları Ve Güvenlikleştirme. Balta E (ed) *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- AKILLI E. (2016) *Türkiye’de Devlet Kimliği ve Dış Politika*, Ankara: Nobel
- BIERSTCKER T.J. (2013) State, Sovereignty, and Territory. Walter Carlsnaes, Thomas RISSE ve Beth A. Simmons (ed) *Handbook of International Relations*. Sage Publication.
- BİRDİŞLİ F. (2016) *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- BOZKURT E. (2007) Kant’ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin Günümüze Yansıması. *Anayasa Yargısı Dergisi*. 24, 501-523.
- BRAUCH HG. (2008) Introduction: Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century. In: Hans Günter Brauch ea (ed) *Globalization and Environmental Challenges Reconceptualizing Security in the 21st Century*. Berlin: Springer.
- BUSH GW. (21 Eylül 2001) State of the Union Adress. <https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>.
- BUSH GW. (2002) The National Security Strategy of the United States of America. In: Center DTI (ed). Washington.
- BUZAN B and Hansen L. (2009) *The Evolution of International Security Studies*: Cambridge University Press.
- BUZAN B and Wæver O. (2003) *Regions and Powers: The Structure of International Security*: Cambridge University Press.
- CHERNOFF F. (2007) *Theory and Metatheory in International Relations: Concepts and Contending Accounts*: Palgrave Macmillan US.
- COMMITTEE TNN. (2009) The Nobel Peace Prize for 2009. Oslo.

- ÇALKIVİK A. (2014) Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları Ve Güvenikleştirme. In: Balta E (ed) *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- DENK E. (2006) Önalcı Savaş (Pre-emptive War)-Önleyici Savaş (Preventive War). In: Başkaya F (ed) *Kavram Sözlüğü II*. Ankara: Özgür Üniversite.
- DENK E. (2015) *Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- DENK E. (2011). Uluslararası Hukukun Dayanağına İlişkin Görüşlerin Dönemsellikleri Sorunu: Doğal Hukuk Görüşü Örneği. *Bilge Strateji*, 3(5).
- DREHLE DV. (12 Eylül 2001) World War, Cold War Won. Now, the Gray War. *the Washington Post*.
- ERALP A. (2006) Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu. Atila Eralp (ed) *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- GOLDSTEİN JS and Pevehouse JC. (2013) *International Relations Brief: 2013-2014 Update*: Pearson Education.
- KARDAŞ T. (2014) Güvenlik. Şaban Kardeş AB (ed) *Uluslararası İlişkilere Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- KAYGUSUZ Ö. (2014) Egemenlik ve Vestfalyan Düzen. Evren Balta (ed) *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KELLMAN, B. (2010) Emerging dangers of biological weapons. Mauer, V., & Cavelti, M. D. (ed) *The Routledge Handbook of Security Studies*. Taylor & Francis.
- KEYMAN F. (2006) Kimlik ve Demokrasi. Eralp A (ed) *Devlet Ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KOSKENNIEMI M. (2005) *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*, New York: Cambridge University Press.
- LINDSAY JM. (2011) George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership. *International Affairs* 87: 765-779.
- NYE JS. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.
- ÖZDEMİR H. (2011) 11 Eylül: Post Modern Savaşın Miladı Ya Da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi* 7/1, 153-173.
- ROTHSCHILD E. (2007) What Is Security? Hansen BBL (ed) *International Security*. London Sage Publications.
- POLAT N. (1999) *Ahlak, Siyaset , Şiddet: Bir Kuram Olarak Uluslararası Hukuk*, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.
- SKIDMORE D. (2012) The Obama Presidency and US Foreign Policy: Where's the Multilateralism? *International Studies Perspectives* 13: 43-64.
- SMITH H. (2004) *On Clausewitz a Study of Military and Political Ideas*, New York: Palgrave Macmillan.
- TANRISEVER OF. (2006) Güvenlik. Eralp A (ed) *Devlet Ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TELATAR G. (2012a) Barack Obama'nın Dış Politikasında Demokrasinin Yayılması Misyonu. *Alternatif Politika* 4: 54-83.
- TELATAR G. (2012b) Yeni muhafazakârlar, demokrasinin yayılması ve Amerikan dış politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 67: 159-187.
- TESCHKE B. (2004) The origins and evolution of the European states-system. Simon BROMLEY, William Brown ve Suma Athreye (ed) *Ordering the International: History, Change and Transformation*. London: Pluto Press in Association with the Open University.

- TILLY C. (2001) *Zor, Sermaye Ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu*, Ankara: İmge Kitabevi.
- TIMUR T. (2004) *Türkiye Nasıl Küreselleşti*, Ankara: İmge Kitabevi.
- WAEVER O. (2007) Securitization and Desecuritization. Hansen BBL (ed) *International Security*. London: Sage Publishing.
- WILKINSON, P. (2010) Terrorism. Mauer, V., & Caveltly, M. D. (ed) *The Routledge Handbook of Security Studies*. Taylor & Francis.
- WOLFERS, A. (1952). " National Security" as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- YALVAÇ F. (2014) Devlet. Şaban Kardaş AB (ed) *Uluslararası İlişkilere Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.